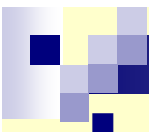
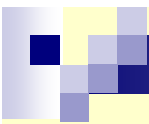

KLASIFIKACIJA DOBARA
KULTURNOG ZNAČAJA I
NJIHOVA ZAŠTITA

-
- kulturno nasleđe
  - dobra kulturnog nasleđa se mogu podeliti u sledeće grupe:
    - arheološka nalazišta (delovi zemljišta na kojima se nalaze potpuno ili delimično iskopani, konzervirani i uređeni ostaci nepokretnih objekata, kao i pokretni predmeti iz raznih istorijskih perioda)
    - dela sa spomeničkim i umetničkim svojstvima (arhitektonska dela, slike i vajarski radovi, dela primenjenih umetnosti, ostvarenja muzičke, dramske i filmske umetnosti),
    - prostorne kulturno-istorijske celine (stara jezgra gradova, značajne seoske ambijentalne celine, sakralni objekti, etnoparkovi, srednjevekovni gradovi i utvrđenja, manastirski kompleksi)
    - znamenita mesta i spomen obeležja
    - folklorno nasleđe (zgrade i prostori, predmeti narodnog neimarstva, nošnje, stari zanati, naivno slikarstvo, usmena tradicija, kulinarska tradicija, tradicionalni sportovi i igre)
    - verovanja
    - jezici
    - manifestacione vrednosti (priredbe i festivali, sajmovi iz oblasti kulture, sportske manifestacije vezane za tradicionalne sportove)
    - ustanove kulture sa svojim aktivnostima (muzeji, galerije, kulturni centri, kinoteke, biblioteke)
    - kulturni pejzaži (vrtovi, parkovi)
    - kulturne rute
    - tradicionalna medicina
    - podvodno kulturno nasleđe
    - dokumentaciono i digitalno nasleđe
    - muzika i pesme
    - literatura

-
- ICOMOS- Međunarodni savet spomenika i lokaliteta.
  - Digitalizacija kulturnih dobara
  - Savet Evrope - 1999. uspostavio European Heritage Network
  - Arhiva Nikole Tesle u Beogradu - uključena u Svetski registar (2003.). Sadrži kolekciju od 160.000 strana patentne dokumentacije
  - EuroArt - Evropska asocijacija u domenu konzervacije kulturnih dobara (1994.)

PRIRODNA I KULTURNA DOBRA POD ZAŠTITOM UNESCO-A

- UNESCO - Organizacija UN za prosvetu, nauku i kulturu
- Pariz
- 1972. godine (16. novembra) - konvencija o očuvanju svetske kulturne i prirodne baštine.
- Konvencija važi od 1976. godine (potpisalo više od 20 zemalja)
- SFRJ-26.5.1975.
- Srbija-2000. godine
- Do danas.-195 zemalja potpisalo konvenciju

- UNESCO danas:

- **1092 spomenik**

- **845 kulturna,**

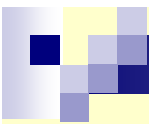
- **209 prirodna i**

- **38 kombinovana u 167 država**

Spisak zaštićenih dobara - na internetu

- **Probna lista (tentative list): 1710 dobara, 177 zemlje**

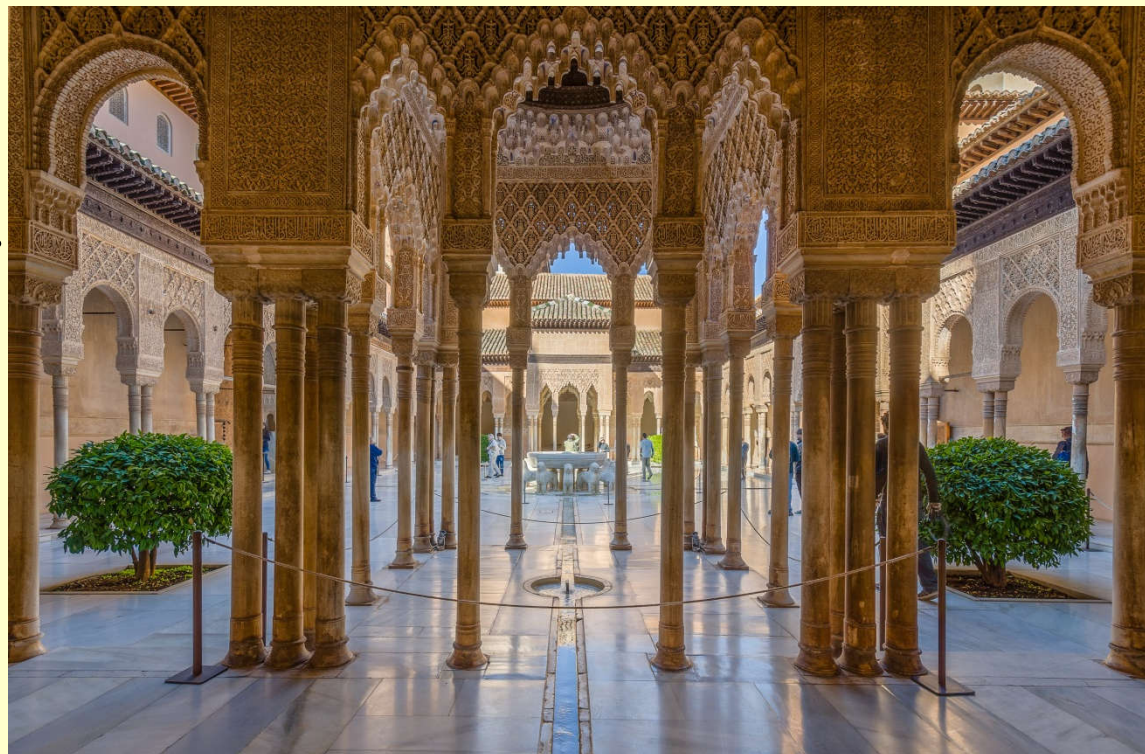
-
- Do kraja 2004. - šest kriterijuma za kulturnu baštinu i četiri kriterijuma za prirodnu baštinu.
  - 2005. kriterijumi su modifikovani, set od 10 kriterijuma:
    - da reprezentuje remek delo ljudske kreativnosti,
    - da ima velik uticaj u određenom vremenskom intervalu u oblasti kulture u svetu, na razvoj arhitekture ili tehnologije, spomeničku umetnost ili planiranje gradova i pejzaža,
    - da predstavlja jedinstveno ili barem izuzetno svedočenje o kulturnoj tradiciji ili civilizaciji koja postoji ili koja je nestala,
    - da predstavlja izuzetan primer načina gradnje, arhitekturnih ili tehnoloških skupina ili pejzaža koji ilustruju značajno poglavlje u ljudskoj istoriji,
    - da predstavlja izuzetan primer tradicionalnih ljudskih naseobina, na zemlji ili na moru koje reprezentuju kulturu i koje su izložene uticaju nepovratnih promena,
    - da mogu direktno da se primene na događaje, ideje ili verovanja od izuzetnog univerzalnog značaja (po ovom kriterijumu dobro može biti uključeno samo pod uslovom da ispunjava i druge kriterijume),
    - da sadrži izuzetne prirodne fenomene,
    - da reprezentuje značajne faze u istoriji Zemlje, uključujući značajne geološke i geomorfološke procese,
    - da predstavlja važan primer koji reprezentuje ekološke i biološke procese u evoluciji i razvoju kopnenih, rečnih, obalnih i morskih ekosistema biljnog i životinjskog sveta,
    - da sadrži najvažnija prirodna boravišta uključujući one koje sadrže ugrožene vrste izuzetne univerzalne vrednosti sa tačke gledišta nauke i konzervacije.

-
- 1992. godine - kulturni pejzaži su stavljeni na Listu svetske baštine.
  - Radi adekvatne zaštite - određuje se “tampon zona ” oko njega.
  - Optimalni broj posetilaca
  - Lokalna zajednica

■ Akropolj-1987.

■ Alhambra-1984.

■ Firenca-1982.

■ Havana-1982.

■ Šenbrun-1996.

■ Katedrala u Ahenu-
1978.

- Most u Višegradu-2007.

- Stari most u Mostaru-2005.

■ Angor-1992.

■ Kineski zid-1987.

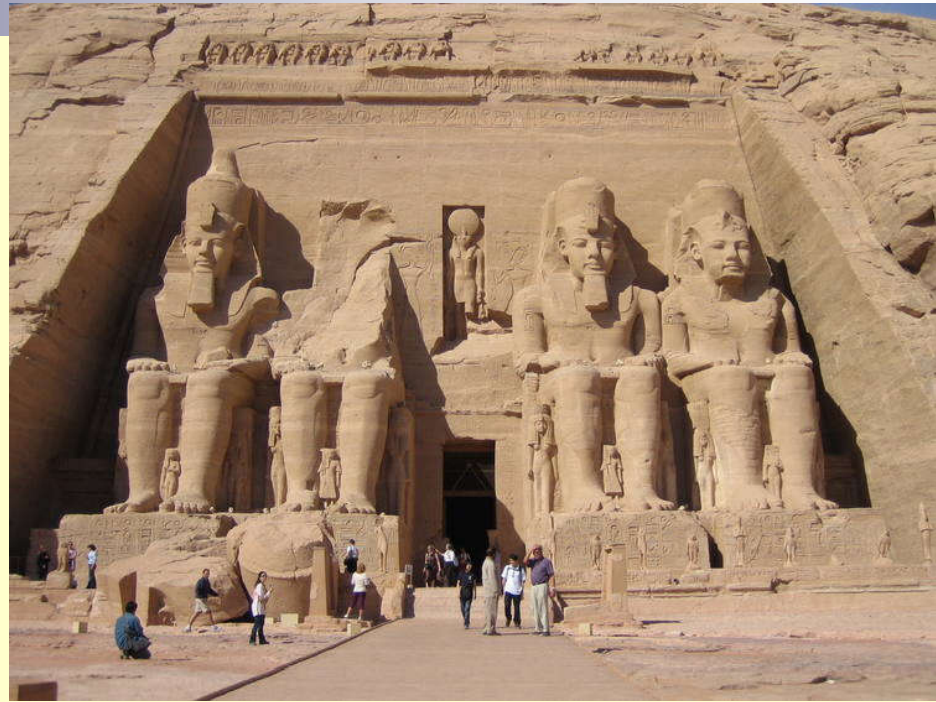

■ Lumbini-1997.

■ Notre Dame-1991.

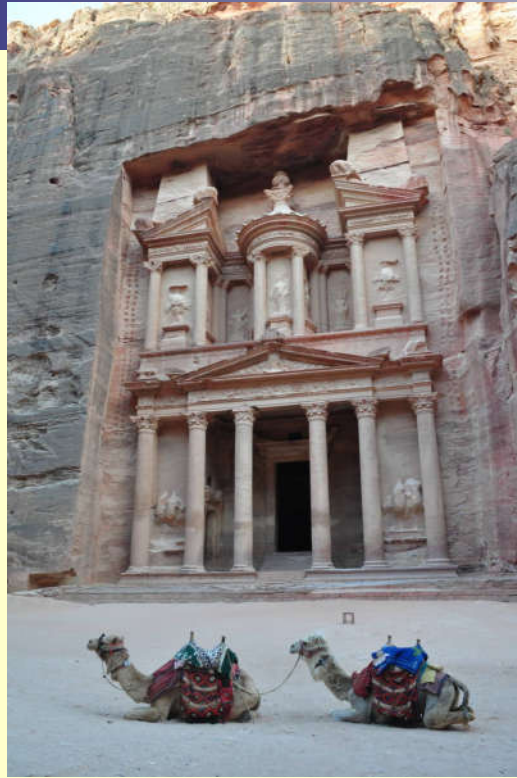

■ Abu Simbel-1979.

■ Piramide-1979.

■ Petra-1985.

■ Sidnejska opera-
2007.

■ Tadž Mahal-1983.

■ Palmira-1980.

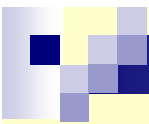
■ Bulguksa hram-1995.

■ Bordo-2007.

-
- Slovenija-Škocijanske jame (1986.)
  - Hrvatska-Plitvička jezera (1979.), Dubrovnik (1979.), Split-Dioklecijanova palata (1979.), Poreč (1997.), Trogir (1997.), Katedrala u Šibeniku (2000.), Stari grad na Hvaru (2008.)
  - Makedonija-Ohridsko jezero i grad Ohrid (1980.)
  - Crna Gora-grad Kotor i Bokokotorski zaliv (1979.), Durmitor sa rekom Tarom (1980.),
  - Srbija-Studenica (1986.), Stari Ras i Sopoćani (1979.), manastir Dečani (2004.), Pećka Patrijaršija, Gračanica i Bogorodica Ljeviška na Kosovu (2006.), Gamzigrad (2007.)

■ Jul 2016.

Stećci-30 nekropola (22-
BiH, 3- Srbija i Crne Gore,
2-Hrvatska)

■ Na Tentative listi:

13 dobara

- Deliblatska peščara (18.3.2002.)
- Đavolja varoš (18.3.2002.)
- NP Tara i dolina reke Drine (18.3.2002.)
- NP Đerdap (18.3.2002.)
- NP Šara (18.3.2002.)
- Caričin grad (15.4.2010.)
- Manasija (15.4.2010.)
- Istorijsko mesto Bač/Cultural landscape (15.4.2010./1.2.2019.)
- Negotinske pivnice (15.4.2010.)
- Smederevska tvrđava (15.4.2010.)
- Granica rimskog carstva (9.4.2015.)
- Drevne bukove šume Karpata i drugih regiona Evrope (28.2.2018.)

KULTURNE RUTE

Cultural route
of the Council of Europe
Itinéraire culturel
du Conseil de l'Europe

COUNCIL OF EUROPE

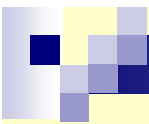

CONSEIL DE L'EUROPE

■ Kulturne rute:

- kraj XX veka
- velika popularnost
- jedan od mlađih vidova
- masovnost i velika zainteresovanost turista

-
- Od 1987. godine
  - 30 godina
  - Savet Evrope

Putevi koji prolaze kroz jednu, ili više regija, ili zemalja, tematski organizovane na osnovu istorijskog, umetničkog, ili društvenog značaja, povezane geografskim principom, ili na osnovu značaja koji poseduju.

■ **tri glavna cilja:**

- da učine Evropljane svesne pravog evropskog kulturnog identiteta,
- da sačuvaju i unaprede evropsko kulturno nasleđe,
- da dodele specijalno mesto kulturnom turizmu.

-
- **33** sertifikovane rute
  - Različite teme (Vikinška ruta, Mocartova ruta, putevima Feničana, putevima jevrejskog kulturnog nasleđa, putevima maslina, putevima vina, putevima praistorijske umetnosti, putevi megalitske kulture, Habzburška ruta...)
  - 5 ruta - Srbija

Cultural Routes of the Council of Europe crossing the country

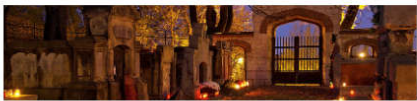
TRANSROMANICA - The Romanesque Routes of European Heritage

2007

The Iter Vitis Route

2009

The European Cemeteries Route

2010

Réseau Art Nouveau Network

2014

The Roman Emperors and Danube Wine Route

2015

Contacts

Ministry of Culture and Information

Vlajkovicева 3
11000 Belgrade

Permanent representation of Serbia to the Council of Europe

26, avenue de la Forêt Noire
F-67000 Strasbourg

 All countries

Vanevropske kulturne rute su:

- put svile
- put soli
- put robova

PRIMERI KULTURNIH RUTA U EVROPI

Hodočašće - Stopama Svetog Jakova - Ruta *Camino de Santiago* (poznata i kao *Camino francés*) - 800 km

- Katedrale, crkve, spomenici, arhitektura, umetnost; uz to i pastoralni predeli, vinska polja
- Španija, Francuska i Portugalija
- 1987. godine proglašena prvom Evropskom kulturnom rutom od strane Saveta Evrope.
- 1993. je upisana u Listu Svetske baštine UNESCO-a.
- Popularnost hodočašća, spiritualizma i religije u Evropi.
- Hodočašće podrazumeva: dolazak u katedralu u Santjagu (Španija), gde se za dobijanje tradicionalnog latinskog sertifikata hodočašća (Compostela) mora doći minimum 100 km pešice ili 200 km na biciklu. Za one koji nisu motivisani religijskim ili spiritualnim razlozima, izdaje se poseban sertifikat na latinskom.
- Struktura hodočasnika: 60% muškarci, 40% žene (obrnuto u svetim godinama – 1982, 1993, 1999., 2004., 2010. godina Svete godine, uvek kada dan svetog Jakova – po gregorijanskom kalendaru 25. juli – padne u nedelju);
- 80% dolazi pešice, 20% biciklom;
- 70% Španci, slede Nemci i Francuzi.
- Snažno partnerstvo crkve, javnog i privatnog sektora.
- Film-The Way (2010.)

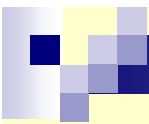
-
- na osnovu izdatih Kompostela katedralu posetilo između 4,5 do 5 miliona ljudi
  - 100.000 i 200.000 hodočasnika godišnje
  - Svete godine (1993., 1999., 2004. i 2010. godina)
  - Naredne Svete godine će biti 2021., 2027., 2032. godine

Broj hodočasnika prema načinu putovanja

Način putovanja	Broj hodočasnika	Udeo (%)
Pešačenje	188.191	87,17
Bicikli	26.646	12,34
Konj	977	0,45
Invalidska kolica	66	0,03
Ukupno	215.880	100

Broj hodočasnika prema motivima

Motiv putovanja	Broj hodočasnika	Udeo (%)
Religijski/duhovni	117.785	54,56
Religijski/kulturni	86.291	39,97
Drugo	11.804	5,47
Ukupno	215.880	100

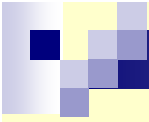
- 2013. godine:

- 18 hodočasnika iz Srbije,
- 12 iz Bosne,
- 100 iz Hrvatske,
- 954 iz Mađarske,
- 262 iz Rumunije,
- 295 iz Bugarske,
- 4 iz Makedonije itd.

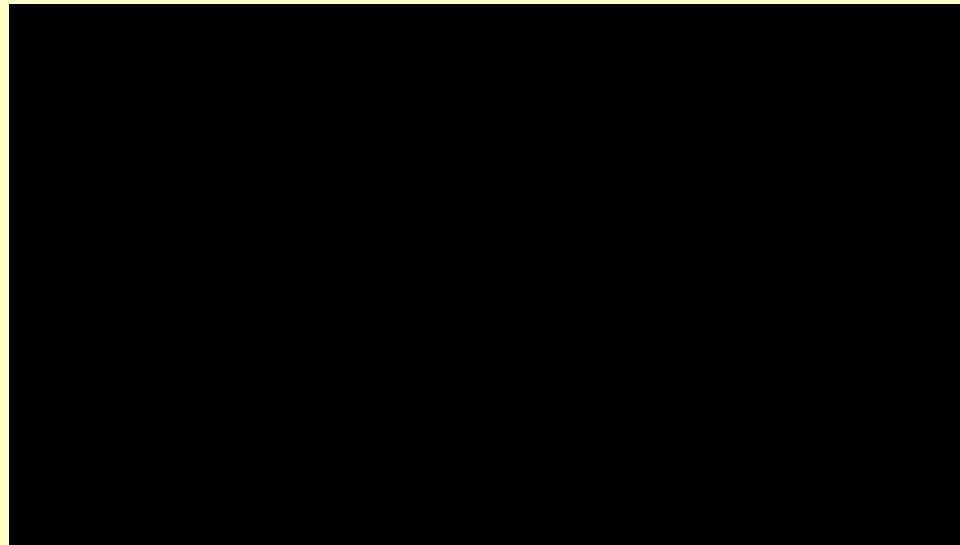
Starosna dob:

- 121.305 (56,19%) između 30 i 60 godina,
- 61.114 (28,31%) je mlađe od 30 godina,
- 33.461 (15,50%) je starije od 60 godina

<https://youtu.be/XN5uE-8mfXA>

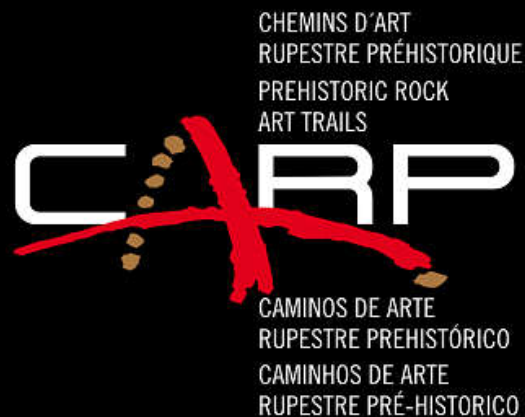

European Cultural Route “Prehistoric Rock Art Trail”: The First Art of the modern Humans

- 2005. rođena ideja (Interreg program)
- 2010. odobrena
- 150 mesta za posetioce, 8 pod zaštitom UNESCO-a
- Praistorijski parkovi, arheološki parkovi, muzeji, interpretacijski centri, pećine, megaliti...
- 1.500.000 posetilaca (2010.)

EUROPEAN CULTURAL ROUTE
ITINERAIRE CULTUREL EUROPEEN
ITINERARIO CULTURAL EUROPEO
ITINERÁRIO CULTURAL EUROPEU

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA
E TURISMO

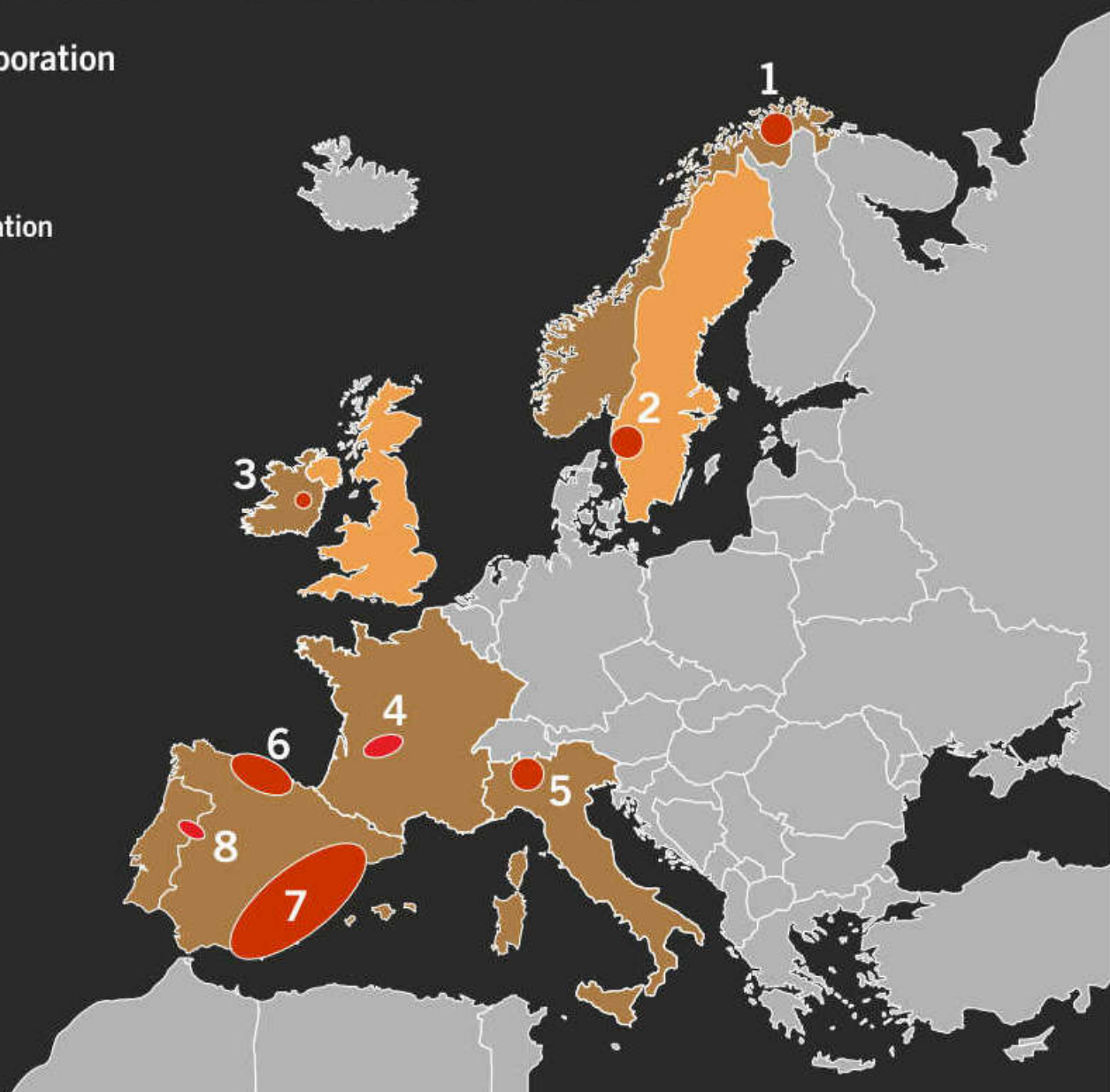
Countries included in the Cultural Route CARP of the Council of Europe

Countries in process of incorporation

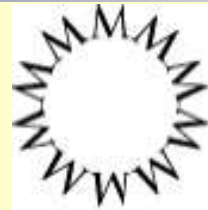
List of sites with World Heritage declaration (UNESCO).

1. Alta (Norway)
2. Tanum (Sweden)
3. Brú-na-Bóinne (Ireland)
4. Valley of Vézère (France)
5. Valcamónica (Italy)
6. Altamira and caves from Cantabrian Region (Spain)
7. Mediterranean Region (Spain)
8. Foz Côa - Siega Verde (Portugal-Spain)

Mocartova ruta

MOZART WAYS
VIE DI MOZART
VOIES DE MOZART
MOZART WEGE

- Tokom svog kratkog života (35 godina, rođen 1756.) potrošio je 3720 dana (10 godina), 2 meseca i 8 dana-PUTUJUĆI
- Mocartova putujuća ruta: 200 lokacija, 10 država (Belgija, Francuska, VB, Nemačka, Švajcarska, Italija, Austrija, Slovačka, Češka, Holandija)

- Tokom 2006. godine, širom sveta organizovano je ukupno **1.375** kulturnih dešavanja, između ostalog:
- 55 svetskih premijera
- 341 operaska produkcija
- 275 koncerata
- 55 misa
- 55 projekata iz oblasti umetničkog stvaralaštva/ finih umetnosti
- 12 kongresa
- 14 izložbi

- muzej-kuća (dostupne vizuelne i audio instalacije o životu i delu Mocarta kao i mnogi istorijski eksponati).
- **480.556 turista** (2015. godine)

- **Slovenija** - razvijen sistem turističkih ruta promovisanih od strane slovenačke NTO (186 ruta pešačenja i trekinga, 26 vinskih ruta + 47 vinarija, 23 edukativne rute, 16 ruta nasleđa, biciklističke rute).
- Nema podataka o broju turista na ovim rutama, niti o njihovoj strukturi.
- Rute su konkretni proizvodi pojedinih slovenačkih turističkih operatera

- Hrvatske kulturne rute promovisane su od strane Ureda za kulturni turizam Hrvatske turističke zajednice.
- Nema podataka o broju turista na ovim rutama, niti o njihovoj strukturi.
- Rute su konkretni proizvodi pojedinih hrvatskih turističkih operatera.
- Kulturne rute:
  - Putujte koracima UNESCO-a (UNESCO-vo nasleđe u Hrvatskoj)
  - Putevima baštine - "Vučedolski Orion" najstariji indoeuropski kalendar
  - Prošlost u sadašnjosti - Barun Franjo Trenk i njegovi panduri
  - "Vitez slavonske ravni – slavonska svadba"
  - Razgled Zagreba s kostimiranim vodičima
  - Program "Potraga za Gričkom vješticom"
  - Program "Upalite Gornji grad"
  - Potraga za kulturnim blagom Zagreba
  - Kućni koncerti
  - Radionica licitara
  - Srednjenjekovni viteški turnir
  - HRVATSKO ZAGORJE – neotkriveno iskustvo...
  - Tragovima vitezova i zagorskog seljaka...
  - Zlatni tragovi varaždinske povijesti...

Mađarska

- Na zvaničnom sajtu Mađarske NTO ne postoje nikakve informacije o kulturnim rutama.
- Na sajtovima tuoperatera, nezavisno od Mađarske NTO, postoje određene ture različitog karaktera:
  - Grand Prix ture
  - Gey i Erotske ture
  - poseta jevrejskim sinagogama

Bugarska

- Na zvaničnom sajtu Bugarske NTO nema ponude kulturnih (ni drugih) ruta.
- Doline tračanskih kraljeva i njihove monumentalne kamene grobnice
- Postoje rute koje organizuju privatni operatori, agencije i vodiči.

Rumunija

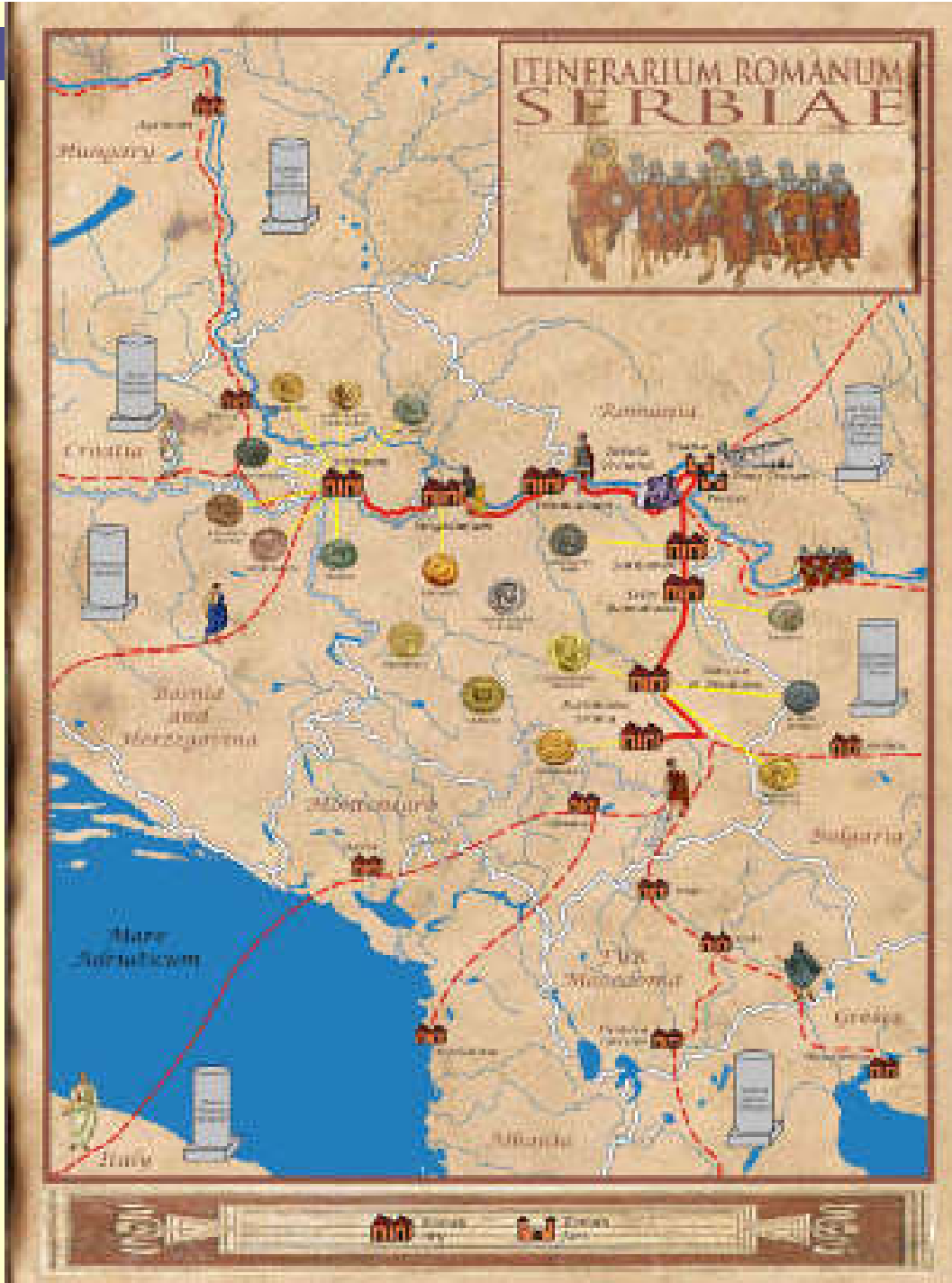
- **Dracula tour** (organizovana od strane Društva Drakule u Transilvaniji):
- Tura je podeljena u sedam grupa:
  - The life and deeds of Prince Vlad The Impaler Dracula (život i dela princa Vlad Tepeša Drakule) - ovo je glavna i najduža tura 10 dana
  - Long Weekend with Dracula (produženi vikend sa Drakulom)
  - Route in the SKY (weekend); stazama bekstva Princa Drakule od tvrđave Poienari u Valahiji, preko karpata do Transilvanije; 4 dana; pešačka tura
  - Xmas with the Voyevode
  - Halloween in Transylvania
  - The Escape - Walking Tour and Driving Tour

Analiza uspešnih ruta:

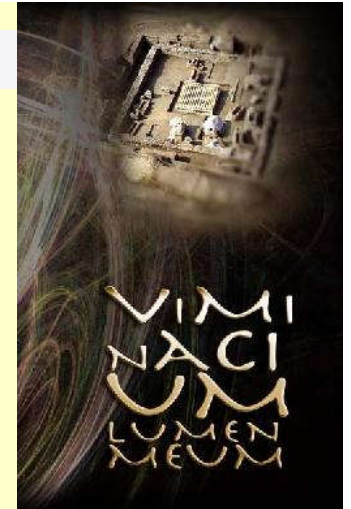
- Sve uspešne rute su **tematizovane**,
- Stvaranje prepoznatljivog **brenda**,
- Rute obuhvataju **veći broj tematskih atrakcija**, ali mnoge uvode i druge, ne tematske atrakcije, dok sve rute igraju i na kartu prirode;
- Sve uspešne rute karakteristične su po **razvijenoj turističkoj infrastrukturi** (odmorišta, stajališta), razvijenom sistemu označavanja rute, kao i značajnom promotivnom materijalu;
- Uspešne rute karakteriše i činjenica da je **sistem upravljanja i marketinga rute institucionalizovan**, na način da o tome brine neka organizacija oformljena specijalno za potrebe razvoja i promocije rute.

Kulturna ruta: “Put rimskih careva”

- 17 Rimskih imperatora rođeno na tlu Srbije (Samo ih je na području Italije rođeno više)
- Stvarnost za desetak godina.
- Biće izgrađeni:
  - prilazi i parkinzi pored lokaliteta,
  - predviđeno je 100 rimskih hotela, pansiona sa desetak soba u prirodnom ambijentu u kojima će raditi najmanje 800 ljudi,
  - catering koji će ih opsluživati i zaposliti lokalno stanovništvo,
  - biciklistička staza koja će omogućiti da se skoro svih 600 kilometara pređe biciklom,
  - lift do Trajanove table,
  - laserom će biti spojeni ostaci Trajanovog mosta,
  - rimska jela će biti služena iz kopija tadašnjih tanjira, vina iz amfora, ali i lokalna jela (nematerijalna baština koja je danas “in”) što podrazumeva angažman lokalnog stanovništva,
  - suveniri (samo u Viminacijumu ih ima 115 vrsta),
  - putokazi,
  - specijalni vodiči... i sve ostalo što podrazumeva kulturni turizam.

- Centar Rimskog puta -Viminacijum.
- Otvoren oktobra 2006. godine
- Oko 80.000 posetilaca.
- Model poslovanja Viminacijuma biće prenet i na ostale lokalitete.
- Arheološki park Viminacijum je podignut za pet godina, što je prava ilustracija veličine jednog takvog posla.
- U planu je da se istovremeno počne s radovima u Sirmijumu, Singidunumu i Romulijani, kako bi što pre bilo zadovoljeno pravilo po kome turoperateri neće da dođu na neku destinaciju ako nemaju četiri tačke za obilazak.

-
- Projekat “Put rimskih careva” će koštati 25 miliona evra.
  - U Sirmijum uloženo 40 miliona dinara, u nišku Medijanu 51 milion i 105 miliona za objekat poslovno-istraživačkog centra “Viminacijum” (2,5 miliona evra).

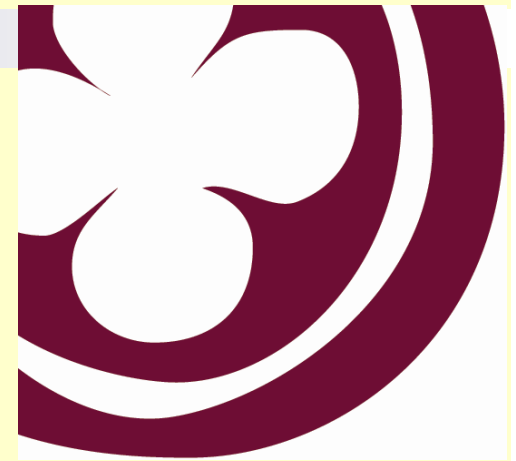

TRANSROMANIKA

The Romanesque Routes of European Heritage
Le Strade del Romanico in Europa

- period $\approx$ 950-1250
- 7 država
- Crkve, manastire, dvorci, mostovi, skulpture, slike

POTENCIJALNE KULTURNE RUTE?